

poljavaju sklonost ka pesimizmu i dešperaciji. Na stranu pitanje da li ima mesta za to. Rekao bih da pesimizam nije pravi izlaz. On ne bi mogao biti čak ni uteha, a kamoli nešto drugo, više od toga. Nema mesta za jadikovke i očaj niti to čemu vodi. To nije ono za šta treba stvarati u kulturi da se opredele, a pogotovo ne može to da prihvati marksist, koji je prirodnom svojih ubeđenja orijentisan na revolucionarne načine rešavanja situacija i problema. Revolucionarni izlaz pretpostavlja proučavanje i upoznavanje objektivnog stanja stvari i zahtev aktivnog traženja najefikasnijih rešenja, koja bi omogućila izmenu stvarnosti. Ono što je neophodno potrebno za takvo opredeljenje jeste osećaj za perspektivu. Treba videti radi čega se preduzima izvesna akcija i čemu ona stvarno vodi.

S obzirom na to rekao bih da se u našoj sredini može naići na vrlo različit odnos prema stvarnosti, od kojih su neki očigledno jako uprošćeni. Skrenuo bih pažnju na dva bitno različita, ali podjednako neprihvatljiva načina odnošenja prema stvarnosti u kojoj živimo. Jedan je onaj ideološki proces zamene želja i stvarnosti u kome se stvarnost tretira kao malte ne savršena, kao ono što tako i treba da bude. Takva krajnost, koja ne poznaje i ne priznaje ništa bolje od onog što već jeste, znači u stvari besperspektivnost. To je očigledno apologetski odnos prema stvarnosti. Takav slučaj imamo kada neki sociolog ili političar izjavi i nastoji dokazati da je socijalna struktura Saveza komunista ili pak studenata danas sasvim zadovoljavajuća, iako što se tiče poslednjega, recimo, jedva da ima neke razlike između sadašnjeg i predratnog stanja, a što po mom mišljenju doprinosi održavanju i produbljavanju jaza između kulture i njene socijalne podloge. Drugi, suprotni način ideološke zamene želja i stvarnosti jeste onaj kada se prema stvarnosti odnosimo tako da zapravo ne vidimo samu stvarnost nego je zaklanjamo halucinantnim predstavama koje „sadrže“ ono što bismo hteli da vidimo. Želje nam se onda predstavljaju kao nešto što već jeste tu pred nama, te je ono bolje isto tako iznevereno. U takvu krajnost zapada, recimo, neki političar koji nema dovoljno smisla za kritičnost prema postojećem. U oba slučaja vrši se neposredna identifikacija između onog što jest i onog što treba da bude. Takva držanja su podjednako štetna, jer zagrađuju vidike i čine besmislenim svako traganje za boljim i svaku akciju radi prevazilaženja postojećega. Želeo bih da se u razgovorima o kulturi izbegnu obe krajnosti, jer one nisu u stanju da pokažu na izlaz iz kritičnih situacija, onda kada postoje takve situacije.

Ako nam je stalo do aktivnog odnosa prema stvarnosti, onda moramo znati šta je ta naša stvarnost uistinu, ne samo površno. Moramo imati uvid o tome koji se i kakvi procesi u njoj odvijaju, s kakvom ten-

dencijom i klasnom sadržinom itd. Bez toga se ni položaj kulture u njoj ne može tačno shvatiti, odrediti i menjati. No pored dubljeg poznavanja stvarnosti potrebno je imati i jedan idejni perspektivni pogled, koji podrazumeva etička vrednovanja i osetljiv moralni stav prema društvenim činjenicama i činima. Doduše, poneko je sklon da odbaci ili čak osudi moral uopšte, ali mislim da je to takođe jedna nedovoljno promišljena jednostranost. Moral mora biti sastavni deo onog projekta koji je neophodan za revolucionarno, progresivno menjanje stvarnosti.

Izgleda da smo mi danas često obuzeti brigom za humanost i progres i kao da se nalazimo u izvesnoj krizi perspektive. Čovečanstvo se nalazi u jednoj situaciji koja poprilično zastire uzvišenije poglede i opasno ugrožava stremjenja. Što se nas tiče, mislim da smo i sami odgovorni za to što nam se dešava. Niti politika, niti filozofija, ni ma šta drugo, u svojoj izolovanosti, ne može zadovoljavati savremenu svest, koja stremi k svestranosti i bitnome. Kao što političar koji nema teorijskog uvida može biti samo praktičist i pragmatist, otuđen od bitnoga, tako i filozof ili apstraktni inteligent koji nema realističkoga smisla i dodira sa stvarnošću i njenim snagama ostaje samo spekulativni mislilac i sanjar, uživajući u svojim snovima i proklinjući tvrdokornu realnost.

U vezi s tim dodao bih da često, čini mi se, kada govorimo o kritici društvene stvarnosti, zaboravljamo da je kritika samo jedan od mogućih odnosa prema stvarnosti, koji ne može biti zadovoljavajući samim tim što se svodi na kontemplaciju i pasivnost. Kritika koja očekuje da drugi ukloni stvarnost koja joj smeta da bi onda zadovoljno klimnula glavom, nije i sama plodotvorna, tvoračka. Ako se samo kritikuje, manipulišući čisto verbalnim znacima, onda se time, bez realno-energiznog čina, nije ništa učinilo. Čin je preduslov kritike. Ona dolazi za njim kao prosuđivanje i ostajuci to ne čini ništa. Za revolucionara to nije dovoljno, iako je neophodno. Marks je bio kritičar, ali ne samo to. Bio je više od toga: revolucionar koji principe novog sveta otkriva iz samog postojećeg sveta, izvlačeći iz njega ono što obećava, što vodi napred. Zato je on govorio da nije dovoljno samo da misao stremi prema stvarnosti nego i sama stvarnost mora stremiti prema misli, koja traži realizaciju, a sama za sebe nema snage da bi to postigla. To podrazumeva da u samoj stvarnosti postoje izvesne tendencije koje mogu da vode napred one što vide i osećaju, i da postoje realne snage na koje se istorijski progres jedino može oslanjati. Kao što znamo Marks je na te snage i ukazao i nastojao da ih organizuje za revolucionarnu delatnost, davši im ujedno idejno oružje za borbu, kao i vrhunski doprinos kulturi čovečanstva.

Gligorije ZAJEČARANOVIĆ

zar u osip vremena

Zar u osip vremena kandilicom tom sen ozračena što kristalaste čašice osemene hladnoćom i postanjem!

Eto krije se dokaz o radosti sunca. Iz razbijenih orasnih ljušturica mala moždana jezgra su dokazi što rasprskavanjem po snažnoj sunčanjoj kori svedoče

Na izlivenim obzorjima to nije utvrđivarje nekog najavljenog postanja gde rak osvetljen na sarkofagu nevinog obzorja ovičen pustinjom crvene prašine bitiše u svojstvu uspomena na neispunjena predskazanja

Uzapčen po tajnama naslednih bolesti nije li i on u mefamorfozama svojim taj stalni bedem na međi dvostrukog sna

U takvom miru devičanskom sa detefom stavljaš i kostur njegov u kolevku i prostor rebrima omeđen ka predelu davnog vrta gde rebra druga u vidu toka optočenih omeđuju zaborav i živo u nestanju

Ni mefala za ljušturu ne bi nedostajalo tim vremenskim mudracima što na stablima nekih bukava vešaju meseceve mene sparušene još ostrim čivijama pribodene na meke senke

Govorim o neposlušnicima, a velika kralja zar da se ne spemene radi ofisaka bar koje moje telo smanjeno i crveno kao carske rudače seme ostavlja u mreži ovremenoj

I na kraju ko će raspravljati o međama kad su cvetne staze beskrayne a međaša ni vlasnika nema ili su iskravili na zavefnim ljušturama onog zvuka što beše nedostupan uzaludnima navalama strasti koje su iziskrile iz materinskog oka

Kralj glavne povorke punjena je lutka. I nema kraja i neće ga biti dok iz dana u dan fraje ovako sodomskih ureda znamenje dognavši do kraja spirale za one što do krvi prebijeni leže na dnu tamnice našeg sećanja a steg su nosili na kome još ruke postoje

Iskristalisan u velike bele sarkofage virusi svete borbe što nanovo zaokuplja kao da je ljubav neka neutoljiva, a prstaste meškove instikta razaraju kao novi nervni sistem nemirenja ni sa čim

★

Bilo je to žalosno doba kad su zemljom vladali evnusi i žene, razmiricama po senilnom zveku žrvnjem vremena mrvili srebrnjake setne

A polje ostavi! Nek stremi okrutna pustinja prašumom naseljenom u oku. U njoj će mnoga poginuti ptica od vida stida

i napustiće snoviđenje na ovoj samozaboravnoj svetlosnoj dužini gde premiru Erinije zle

gde na postolju Ovan zemljodržac dva psa Orionova, dva konja zaseklinama uma preže

Zloćudni zadah arterije objaviće razuđena spirala Uran će razrešiti tu smrtonosnu enigmnu reči svom svojom sumnjom na moju štetu, na zapadnoj strani gde narodi se svom uskopljenom klanjaju bogu u hramovima ostarelih Sifilida

★

I tako je donao meni čislač nebeskih modrina lepotu njenu igračice na cvetnoj klici ogroman atom srebra kao minduše udvorice

I tad je žezlom o eliksire stida o plemenite bravepa besramno je naslađivati se tako!

dok svećnjake i kandelabre odnose na posivele asirske ploče i starih povelja poprskanih vodom što kapala je plodom

Ali uzalud niz skute golubice spiras krvave mrlje svoje — spajaju se insekti šumno debelim ljuškastim udom na disanju čedomornog alabastra gde oplata broda oplakuju i peva živojinja kraja pored žrtvene čaše i uvo sveštenika nad sedmom zagrobnom pločom

Treskaju grivne tišine o nakovnje donje kopče na košuljama udovice vremenom pale a mnogo remenje po stražnjim odajama

u zlatnoj karlici što prababa majka načini za naša kostura oba

★

To je momenat kad vladaju reči. One nečije oči nose ispred glave kao deo mog proročanstva.

Na kraju nije li natpis na ploči znak da postoji reč koja prevari smrt!

U trskama peva Azijski pešao i bište crvena pera podobna uresima na lšarinoj kapiji. U stablu uda skriveno sunce ne može znamenje izroditi. Ali može dobro usmereno da poljem vreće vremena skuplja o čemu svedoče kosti kao paoci točka po slemenu rasufe

Zoran MIRKOVIĆ